

Mariana Zuliak

**ANTIN KRUSHELNYTSKY IS A MINISTER OF EDUCATION IN A MINISTRY OF
EDUCATION OF UKRAINIAN PEOPLE'S REPUBLIC**

The article deals with Anton Krushelnytsky who took part in the activities of Ukrainian state institutions, tenure as a Minister of Education in a Ministry of Education of Ukrainian People's Republic. He stayed at that work not long, conditions of that time were not favorable, complex external and internal social and political situation, and he could not establish the functioning of this very important state agency. However, A. Krushelnytsky attempted to form a national education system as a holistic phenomenon, to establish a dialogue with various government agencies to address specific problems, publication Ukrainian books etc.

Key words: Ukrainian People's Republic, Antin Krushelnytsky, Ministry of Education of Ukrainian People's Republic, national system of education, Ukrainian state institutions.

УДК 94 (477) (091) + 902 „632”

Богдан Гринюка

**СПІВПРАЦЯ ІВАНА СТАРЧУКА З ЖУРНАЛОМ
“KWARTALNIK KLASYCZNY” (1929–1934 PP.)**

У статті висвітлено співпрацю Івана Старчука із журналом “Kwartalnik klasyczny”. Основна увага приділена аналізу рецензій та статей ученого, присвячених античній культурі, мистецтву та археології.

Ключові слова: Іван Старчук, “Kwartalnik klasyczny”, Львівський університет, кафедра класичної археології, антична культура.

У різні історичні епохи доба античності впливала на науковий та культурний рівень життя людства. У ХІХ – першій половині ХХ ст. античною спадщиною активно цікавилися європейські дослідники і наукові установи. Науковий інтерес становили результати археологічних розкопок, мистецькі праці та твори про античну культуру, історію і релігію.

У Львівському університеті в міжвоєнний період цією проблематикою займалися на кафедрі класичної археології. Серед відомих тогочасних антикознавців Львова і університету слід відзначити Р. Ганьшинця, Е. Булянду, В. Подляху, К. Маєвського з якими працював І. Старчук – український фахівець із античного мистецтва. Його авторству належать понад 100 публікацій у наукових й науково-популярних виданнях міжвоєнного часу, більшість з яких присвячені античній культурі та археології. Незважаючи на узагальнюючі напрацювання, науковцями практично не досліджувалася співпраця І. Старчука із журналом “Kwartalnik klasyczny”, яка заслуговує на ґрунтовне наукове пізнання й об'єктивне дослідження.

Об'єктом дослідження виступає публіцистична діяльність І. Старчука у міжвоєнний час.

Предмет дослідження – аналіз праць І. Старчука у журналі “Kwartalnik klasyczny” (1929–1934 рр.).

Мета наукової роботи – дослідити співпрацю І. Старчука з журналом “Kwartalnik klasyczny” та проаналізувати його публікації.

Завдання статті – розглянути співпрацю І. Старчука з журналом “Kwartalnik klasyczny” та проаналізувати його наукові дослідження, присвячені античній культурі, історії та мистецтву.

На сьогодні проблему співпраці І. Старчука з журналом “Kwartalnik klasyczny” частково опубліковано у працях М. Филипчука [13, с. 97–103], О. Домбровського [7, с. 229–233], О. Купчинського [8, с. 555–601] та О. Ситника [10]. Окремі аспекти публіцистичної діяльності ученого висвітлені у працях Б. Гринюки [4, с. 137–145; 5, с. 178–181].

Джерельну базу наукового дослідження становлять матеріали архіву Львівського національного університету ім. І. Франка (далі – ЛНУ) [1] та Держархіву Львівської обл. [6]. Важливим джерелом є спогади дочки ученого – Оксани [12, с. 329–334] та праці І. Старчука в журналі “Kwartalnik klasyczny” [9; 14–25], які зберігаються у його зятя – Юліана Йосифовича Тузяка. Висловлюємо йому щирю подяку за надану нам можливість скористатися науковими статтями дослідника.

Аналізуючи останні дослідження і публікації, можна зробити висновок, про те, що висвітленню проблеми співпраці І. Старчука із журналом “Kwartalnik klasyczny” приділено недостатньо уваги, і саме тому вона потребує подальшого вивчення.

Одночасно із навчанням, а потім працею на кафедрі класичної археології у Львівському університеті імені Яна Казимира, І. Старчук публікував дослідження з античної культури у наукових

часописах міжвоєнного Львова [1; 5, с. 178–181]. В університеті учений особисто познайомився із Р. Ганшинцем, завідувачем кафедри класичної філології [10, с. 195]. Завдяки співпраці із професором, він публікувався у наукових часописах міжвоєнного Львова. Зокрема, Р. Ганшинець був засновником та редактором журналів "Przegląd klasyczny", "Filomata" та "Kwartalnik klasyczny" [2, с. 114–130; 10, с. 195].

Свого часу про нього згадувала у спогадах дочка І. Старчука – Оксана: "...і ще я мала чудові книжечки з диснеєвськими героями від Ришарда Ганшинця, батькового приятеля. Добре його самого пам'ятаю, а дарував мені книжки "rod gwiazdek", на Різдво. Пояснював, що його прізвище походить, здається, чи не від назви метелика. Він був поляком німецького походження, редагував журнал "Filomata"..." [12, с. 332].

Поряд із цим, важливу роль для успіху вченого у науковій і публіцистичній діяльності відіграли подорожі Європою, які залишили вагомий відбиток в його наукових доробках. Під час них І. Старчук ґрунтовно опрацьовував музейні експонати Стародавнього Єгипту, Греції та Риму, які потім стали основою для розгорнутих публікацій дослідника у тогочасних наукових часописах, зокрема в журналі "Kwartalnik klasyczny".

Відомо, що у 1929 р. в журналі "Kwartalnik klasyczny" надруковано рецензію І. Старчука на працю С. Цибульського "Bogowie i ludyie w sztuce greckiej i rzymskiej. Zeszyt I: Zeus w sztuce" [15, с. 532–535]. До речі, на вказану працю, окрім нього, редакція часопису отримала ще дві рецензії, серед яких опублікували дві найкращі – Т. Зілінського [14, с. 532–534] та І. Старчука [15, с. 534–535]. Так, у зауваженнях, поданих Т. Зілінським, пов'язаних із описом пергамських рельєфів, що зображують Зевса у боротьбі із гігантами, рецензент вказував, що зображення невиразні, подані С. Цибульським не з оригіналу, а є реконструкцією. Відносно трьох монет із зображенням Зевса з Ітому та Зевса Олімпійського вказував на те, що потрібно більше уваги автору приділити опису першої монети, відомої у декількох екземплярах й збережених у музеях Європи [14, с. 532–534].

Більш критичніше до аналізу цієї праці підійшов І. Старчук, який зосередив увагу на недоліках у описі зображень. Він зазначав, що "...перша картина, Зевс проти Тифона, не говорить в цілому; не вважаю, що це презентація одягу обох людей в колір фону. Нижня частина тіла Тифона шлях сучасний стилізований... Також невідомо, чому справжній бій Зевса, взято з вази халкідійської, одягнений в кадр орнаментом з чорно-жовтий колір?! Хоча це прикраса пальмети орнамент чимось нагадує грецький, але відвертається від нього, і ще далі від халкідійського орнаменту вази..." [15, с. 534–535]. Також, рецензент зауважував, що недостатньо уваги приділено відтворенню зображення Зевса, "wieńcenego przez Nike", яке автор погано передав на кольорових фотографіях. Окрім цього, І. Старчук відзначав використання С. Цибульським описів й інтерпретацій К. Міхаловського – польського археолога та історика [15, с. 534–535]. Відзначимо, що ця публікація є однією із перших наукових рецензій ученого.

Уже у 1938 р. на обкладинці журналу "Filomata" І. Старчук опублікував фотографію "Zeus na tronie" та подав її опис [25]. Вважаємо, що матеріали до цього опису він використав з праці С. Цибульського та ознайомився з музейним експонатом під час наукових поїздок Європою у 1930–1935 рр. [1, арк. 11; 4, с. 137–145].

Наступну рецензію учений опублікував у 1933 р. на працю N. Annie "Zadoks-Josephus Jitta. Ancestral Portraiture in Rom and the art of the last century of the republic" [22, с. 58–60], у якій проаналізовано розвиток портретного живопису в Стародавньому Римі.

У 1934 р. І. Старчук надрукував іншу рецензію на працю М. Ростовцева "Some remarks on the Luristan bronzes" [23, с. 152–153]. У ній рецензент висвітлив бронзову скульптуру Луристана, яку виявили у Персії (сучасний Іран – примітка автора). Окрім цього, він зауважував, що автор дослідження значну увагу приділив прикрасам та звіриному стилі в оздобленні скульптури.

Окремої уваги заслуговує огляд бібліографії І. Старчука в журналі "Kwartalnik klasyczny". Зокрема, йому належить критика/рецензія на працю "C. Leonard Woolley. Mit Hacke und Spaten, die Erschliessung versunkener Kulturen, mit 46 Abbildungen und Rissen" [19, с. 337–339]. У рецензії він відзначав, що дослідження складається із чотирьох розділів. У першому розділі "C. Leonard Woolley" висвітлив важливість археологічних розкопок та подав тогочасну методику польових досліджень. Відносно другого розділу "Anfang einer Ausgrabung" І. Старчук вказував, що автор зробив акцент на штат археологічної експедиції: керівник розкопок, його помічник мали у поміч фахівців – архітектора, епіграфіка, рисівника та робітників. Також, увагу рецензента привернув склад технічного персоналу в археологічній експедиції, який працював в Урі: "...була розділена на малі групи, кожна з яких складалася з однієї людини з гаком (Heckenmann), одну людину з лопатою (Spatenmann,) і трьох-чотирьох чоловік з кошиками (Korbmannen). Перший робітник повинен бути досвідчений та інтелігентний, тому що він розкопував терен і відповідав за знайдені знахідки, другий працівник збирав у кошик розкопану першим землю і можливо, контролював, якщо перший робітник пропускав. Решта працівників носить землю. Технічний керівник знаходиться поруч з

археологом... Як компенсацію за роботу і працьовитість під час витягу об'єктів робітники отримують додатковий бакшиш..." [19, s. 337–338].

У третьому розділі "Ausgrabung einer Stadt" рецензент відзначав, що "С. Leonard Woolley" значну увагу приділив важливості штампованої цегли, реконструкції дерев'яних об'єктів тощо. Натомість, у четвертому розділі автор ґрунтовно висвітлив дослідження могил, а у заключній главі "Auswertung des archäologischen Materials" обґрунтував переваги археологічних розкопок в історичній науці [19, s. 338–339]. На думку автора цього дослідження, вказані рекомендації й поради ведення археологічних розкопок І. Старчук використав у 40-х рр. ХХ ст. у своїх подальших польових дослідженнях під час стаціонарних розкопок літописного Пліснеського городища (тепер с. Підгірці Бродівського району Львівської обл.) [3, с. 49–51; 11, с. 76–85].

У наступній бібліографічній публікації "W chronice Revue des Etudes Latines" [20, s. 352], учений висвітлив інформацію "J. Marouzeau" про заплановані наукові конференції на 1933 р. у Римі та Варшаві. Поряд із цим, вказував на виданні двох нових часописів: "Rivista di Lettere, Storia e Filosofia" та "Les Etudes Classiques", які друкували статті, хроніку, бібліографію й огляд книг [20, s. 352].

У журналі "Kwartalnik klasyczny" І. Старчук надрукував у 1932 р. в розділі "Хроніка" статтю "Przegląd wykopalisk archeologicznych" [21, s. 353–360]. На початку публікації він описав результати археологічних розкопок з Гермополіса у Єгипті, які досліджував у 1920 р. французький учений "G. Lefebvre". Окрім цього, дослідник відзначав, що у Нубії відбулися більш значні наукові досягнення: відкриття Великого храму в Абу-Сімбел та гробниці фараона Тутанхамона, яку знайшов Г. Картер. Поряд з цим, автор вказував, що предмети із гробниці зберігаються в Єгипетському музеї, серед яких частину перелічив [21, s. 353–354]. Також, учений не оминув увагою історію дослідження Месопотамії – міста Тель-Асмар, пам'ятки, яка знаходиться поблизу Багдада. У статті І. Старчук подав детальний опис виявлених археологічних матеріалів, палаців і храмів міста (храм бога "Tishpak") [21, s. 355–356]. Більш детальніше учений висвітлив відносини Месопотамії із Індією та узагальнив результати археологічних досліджень Дур Шаррукіне за 1932 р., яку досліджував Г. Франкфурт. Наприкінці дослідження І. Старчук подав результати розкопок 1931–1932 рр. у Ніневії [21, s. 353–360]. До речі, у тексті статті учений неодноразово вказував на те, що інформацію про археологічні розкопки він використовував зі "статей новин м. Лондона". Відомо, що в Англії І. Старчук перебував під час наукової поїздки з метою дослідження музейних експонатів доби античності [1, арк. 11].

Пізніше, у 1934 р., в розділі "Хроніка" він опублікував статтю "Po bitwie pod Pharsalos (48 r. przed Chr.)" [24, s. 165–166], присвячену висвітленню подій, що відбулися після переможної битви при Фарсали між військами Гая Юлія Цезаря і Гнея Помпея. Основну увагу в публікації І. Старчук приділив висвітленню оформлення храму Венери Праматері від часу її відкриття Юлієм Цезарем, від якої на сьогодні збереглися три колони [24, s. 165–166].

Однією із особливостей багатогранної діяльності І. Старчука було те, що зацікавлення мистецтвом й археологією тісно перепліталися з його науковою та публіцистичною діяльністю. Так, у журналі "Kwartalnik klasyczny" він надрукував дві статті під назвою "Technika malarstwa starożytnego" [16, s. 433–448; 18, s. 13–24], зміст яких передбачав краще розуміння стародавньої техніки малярства. Відзначимо, що свого часу О. Купчинський опрацьовував архів родини Старчуків, який з'ясував, що в основі статті "Technika malarstwa starożytnego" [16, s. 433–448] була доповідь І. Старчука, прочитана на семінарі з історії польського і східноєвропейського мистецтва гуманістичного відділення Львівського університету ім. Я. Казимира [8, с. 559].

Поряд з цими, вибір ученим тематики дослідження пов'язано з інтересом до археології й мистецтва, які він вивчав під час навчання в університеті у професорів Е. Булянди і В. Подляха [2, с. 114–130; 9]. Про це свідчить і спроба І. Старчука у 1930 р. "промуватися на доктора гуманітарних наук з археології класичної та історії мистецтва...", що підтверджує його наукові уподобання та проблематику публікацій [1, арк. 11].

На початку статті науковець написав історіографію для поглибленого ознайомлення із проблематикою дослідження. Також, у тексті І. Старчук подав визначення й наукові терміни: "technika al fresco", "technika al secco", "technika tempera", "technika al fresco", "technika stucco lustrò", "pigment barwny", "spoidło farb" та інші, які читачу давали можливість всебічно зрозуміти проблематику праці [16, s. 433–448].

У статті "Technika malarstwa starożytnego" автор ґрунтовно висвітлив техніку малярства Стародавнього Єгипту, крито-мікенської цивілізації та Стародавньої Греції і Риму [16, s. 433–448]. Відносно Стародавнього Єгипту, І. Старчук вказував, що там розвивалося пластичне й декоративне мистецтво із використанням чорного, жовтого, червоного, синього, зеленого, червоного, фіолетового та золотого кольорів. Поряд з цим, уперше в Стародавньому Єгипті народився так

званий "станковий живопис", а саме малюнок на дереві та розпис саркофагів мумій, які детально описав автор [16, s. 434–437].

Значну увагу дослідник приділив висвітленню фресок крито-мікенської культури, грецького настінного розпису у храмах Аполлона, Афіни та у римський час. Наприкінці дослідження І. Старчук, на основі аналізу тогочасної наукової літератури, охарактеризував різні техніки живопису; подав за "Бергером" види розпису в стародавні часи та інструменти, які використовували при малюванні [16, s. 445–448].

Більш детально він висвітлив станковий живопис та "malarstwo enkaustyczne" у продовженні статті "Technika malarstwa starożytnego II" (1932 р.). Розглядаючи станковий живопис, І. Старчук охарактеризував різні типи фарб та змішування пігменту кольорів [18, s. 13–15]. Окрім цього, у дослідженні подав портрет Аліни із Берлінського музею, який представляв розвиток техніки малярства Стародавнього Єгипту. Пізніше, у журналі "Filomata" він описував цей портрет [17]. У наступній частині статті автор акцентував увагу на висвітленні енкаустичної техніки малярства у Стародавньому Єгипті, Греції, Римі та у катакомбних картинах ранніх християнських громад [18, s. 15–24].

На жаль, наприкінці 1934 р. часопис "Kwartalnik klasyczny" припинив свою науково-видавничу діяльність. Натомість на його місці Р. Ганшинець заснував науковий журнал "Przegląd klasyczny", який більш детально висвітлював дослідження з античної культури. Тому, І. Старчук, як і переважна більшість тогочасних антикознавців Польщі, почали друкувати статті у новоствореному науковому часописі.

Таким чином, з іменем І. Старчука – видатного українського історика і мистецтвознавця, пов'язано дослідження цілої епохи античної спадщини у Львові та Львівському університеті в міжвоєнний період. Його науково-публіцистичні праці, бібліографія й рецензії в журналі "Kwartalnik klasyczny" упродовж 1929–1934 рр. сприяли всебічному вивченню культури, історії та мистецтва доби античності.

Список використаних джерел

1. Архів ЛНУ ім. І. Франка, ф. Р.–119, оп. 1, спр. 2415, 48 арк.
2. Гринюка Б. Викладацька діяльність Івана Старчука (1921–1950 рр.) / Б. Гринюка // Вісник Інституту археології. – Львів, 2013. – Вип. 8. – С. 114–130.
3. Гринюка Б. Іван Старчук – дослідник Пліснеського городища / Б. Гринюка // Середньовічні старожитності Центрально-Східної Європи. Матеріали XII Міжнародної студентської наукової археологічної конференції (м. Чернігів, 12–14 квітня 2013 року). – Чернігів, 2013. – С. 49–51.
4. Гринюка Б. Музейна діяльність Івана Старчука (1930–1950 рр.) / Б. Гринюка // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія "Історичні науки". – Острог, 2014. – Вип. 22. – С. 137–145.
5. Гринюка Б. Науковий доробок Івана Старчука у міжвоєнний період / Б. Гринюка // Проблеми та перспективи наук в умовах глобалізації: матеріали VIII Всеукраїнської наукової конференції. – Тернопіль, 2012. – С. 178–181.
6. Держархів Львівської обл., ф. 26, оп. 5, спр. 1802, 37 арк.
7. Домбровський О. Іван Старчук – видатний клясичний археолог / О. Домбровський // Український історик. – 2005. – Том 42. – № 2/4. – С. 229–233.
8. Купчинський О. Античне мистецтво у дослідженнях Івана Старчука (листи до вченого і відгуки на його праці) / О. Купчинський // Записки Наукового Товариства ім. Т. Шевченка. Праці Комісії образотворчого та ужиткового мистецтва. – Львів, 1998. – Том ССXXXVI. – С. 555–601.
9. Приватний архів Ю. Тузяка, № 1. Książeczka legitymacyjna J. Starczuka (1925–1926).
10. Ситник О. Археологічна наука у Львові. Перша половина ХХ століття / О. Ситник. – Львів-Жешів, 2012. – 365 с.
11. Старчук І. Розкопки на городищі Пліснесько / І. Старчук // Археологічні пам'ятки УРСР. – К., 1949. – Т. I. – С. 76–85.
12. Старчук О. Спогади про батька / О. Старчук // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. – Львів, 2006. – Вип. 10. – С. 329–334.
13. Филипчук М. Археологічні, мистецтвознавчі та педагогічні студії Івана Старчука / М. Филипчук // Записки Наукового Товариства ім. Т. Шевченка. Праці Історично-філософської секції. – Львів, 1993. – Том ССXXV. – С. 97–103.
14. Zielinski T. Gybylski Stefan. Bogowie i ludyie w sztuce greckiej i rzymskiej. Zeszyt I: Zeus w sztuce / T. Zielinski // Kwartalnik klasyczny. – Lwoów, 1929. – № 3. – S. 532–534.
15. Starczuk J. Gybylski Stefan. Bogowie i ludyie w sztuce greckiej i rzymskiej. Zeszyt I: Zeus w sztuce / J. Starczuk // Kwartalnik klasyczny. – Lwoów, 1929. – № 3. – S. 534–535.
16. Starczuk J. Technika malarstwa starożytnego / J. Starczuk // Kwartalnik klasyczny. – Lwoów, 1931. – № 5. – S. 433–448.
17. J. St. Na okładce: Portret Aliny z Fayum / St. J. // Filomata. – 1931. – L. 35.
18. Starczuk J. Technika malarstwa starożytnego II / J. Starczuk // Kwartalnik klasyczny. – Lwoów, 1932. – № 6. – S. 13–24.
19. J. S. C. Leonard Woolley. Mit Hacke und Spaten, die Erschliessung versunkener Kulturen, mit 46 Abbildungen und Rissen / S. J. // Kwartalnik klasyczny. – № 6. – 1932. – S. 337–339.
20. J. St. W chronice Revue des Etudes Latines / J. St. // Kwartalnik klasyczny. – 1932. – № 6. – S. 352.
21. J. St. Przegląd wykopalisk archeologicznych / St. J. // Kwartalnik klasyczny. – 1932. – № 6. – S. 353–360.
22. Starczuk J. Annie N. Zadoks-Josephus Jitta. Ancestral Portraiture in Rome and the art of the last century of the republic / J. Starczuk // Kwartalnik klasyczny. – 1933. – S. 58–60.
23. Starczuk J. Rostovtzeff. Some remarks on the Luristan bronzes / J. Starczuk // Kwartalnik klasyczny. – 1934. – S. 152–153.
24. Starczuk J. Po bitwie pod Pharsalos (48 r. przed Chr.) / J. Starczuk // Kwartalnik klasyczny. – 1934. – S. 165–166.
25. J. St. Na okładce: Zeus na tronie / St. J. // Filomata. – 1938. – L. 101.

Богдан Гринюка

**СОТРУДНИЧЕСТВО ИВАНА СТАРЧУКА С ЖУРНАЛОМ
"KWARTALNIK KLASYCZNY" (1929–1934 ГГ.)**

В статтє освещено сотрудничество Ивана Старчука с журналом "Kwartalnik klasyczny". Основное внимание уделено анализу рецензий и статей ученого, посвященных античной культуре, искусству и археологии.

Ключевые слова: Иван Старчук, "Kwartalnik klasyczny", Львовский университет, кафедра классической археологии, античная культура.

Bogdan Grynyuka

**THE COOPERATION OF IVAN STARCHUK WITH A MAGAZINE
"KWARTALNIK KLASYCZNY" (1929–1934 YEARS)**

The paper investigates the cooperation of Ivan Starchuk with the magazine "Kwartalnik klasyczny". The main attention is paid to the analysis of reviews and articles scientist dedicated to ancient culture, art and archeology.

Key words: Ivan Starchuk, "Kwartalnik klasyczny", Lviv University, department of classical archaeology, ancient culture.

УДК (417-25)-070 "1941/1943" [929/930]

Віталій Гедз

**СТЕНОГРАМНІ ТА ПУБЛІЦИСТИЧНІ МАТЕРІАЛИ С. ГІЛЯРОВА ПРО
ДІЯЛЬНІСТЬ В ОКУПОВАНОМУ КИЄВІ: БІОІСТОРИОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ**

У статті аналізуються стенограмні та публіцистичні матеріали С. Гілярова, які розповідають про Київ періоду німецької окупації з метою дослідження "білих плям" у біографії ученого. Об'єктом аналізу є стенограма допиту мистецтвознавця, представниками радянських органів безпеки та статті, надруковані у газеті "Нове українське слово". Через співставлення різноманітних джерел здійснено спробу дослідити біографію С. Гілярова під час гітлерівського панування у Києві. Проведено історіографічний огляд праць про діяльність Сергія Олексійовича в окупованій столиці.

Ключові слова: С. Гіляров, мистецтвознавець, свідчення, стенограма, "Нове українське слово".

Серед широкої джерельної бази дослідження історії Києва періоду гітлерівської окупації вирізняються передусім свідчення радянським органам держбезпеки під час допитів. Переважна більшість із них уже нині вивчена та проаналізована істориками, проте залишається низка слідчих матеріалів персоналій, про яких науковці "забували". Серед таких слід назвати мистецтвознавця, одного з творців Музею мистецтв (нині – Музей мистецтв ім. Богдана та Варвари Ханенків) Сергія Олексійовича Гілярова.

Однією із перших досліджувати доробок С. Гілярова розпочала мистецтвознавець Н. Крутенко [15]. Проте дослідниця акцентує увагу на діяльності Сергія Олексійовича як мистецтвознавця та педагога, взагалі не приділяючи уваги діяльності ученого як працівника Музею мистецтв. Як результат – жодної згадки про життя в окупованому Києві. Утім, на нашу думку, аналізуючи мистецтвознавчі праці Сергія Олексійовича, автор мала б звернутися до статей у газеті "Нове українське слово".

Скупі біографічні дані про С. Гілярова подали укладачі книги "Київський національний університет імені Тараса Шевченка: Незабутні постаті", у якій діяльності Сергія Олексійовича в окупованому Києві присвячено один абзац: "З початком війни С. Гіляров відмовився евакуюватися з Києва і лишився на окупованій німцями території, вирішивши, що хранитель має залишатися біля своїх експонатів. На жаль, Сергій Олексійович не зміг запобігти планомірному пограбуванню музею німецькими окупантами. Проте, щоб хоч частину шедеврів залишити нащадкам, С. Гіляров погоджується бути директором музею, щодня ходить туди на роботу. Коли німецькі війська відступали під натиском радянських, у Сергія Олексійовича була можливість піти з ними. Розуміючи, що йому нізащо не подарують "співпрацю" з окупантами, С. О. Гіляров усе ж не залишає рідного міста" [14, с. 170].

У 2005 р. на шпальтах газети "Дзеркало тижня" С. Іванов здійснив спробу "зібрати рідкісні кадри династії Гілярових" [12]. У цій статті автор значну увагу приділив біографії С. Гілярова. Зокрема, про роботу Музею мистецтв в окупованій столиці автор повідомляє: "У музеї організувався своєрідний німецький клуб. Щоб почуватися тут як у Європі. Тривали екскурсії, лекції,